

Kováts Levente Sándor¹

Clausewitzi eszközök az afganisztáni hosszú háborúban

Clausewitzian Instruments in the Long War in Afghanistan

Absztrakt

Az aszimmetrikus hadviselés napjaink egyik legjellemzőbb hadviselési formája. Azonban Carl von Clausewitz már több mint 150 évvel ezelőtt is vizsgálta, hogy mik azok a tényezők, eszközök, amelyek lehetővé teszik két jelentősen eltérő nagyságú, hatalmú vagy erejű fél háborúskodása esetén a gyengébb félnek, hogy elkerülje a vereséget vagy kiharcolja, hogy az ellenfele felhagyjon eredeti tervével, céljával. Ezeket a tényezőket fogom tanulmányomban vizsgálni a 2001 óta zajló afganisztáni háború kontextusában.

Kulcsszavak: *aszimmetrikus, Clausewitz, idő, siker ára*

Abstract

Asymmetric warfare is one of the most typical forms of warfare in today's history. However, Carl von Clausewitz had been investigating the factors and tools that allow a weaker party to avoid a defeat, or keep on fighting until his opponent abandons the original goal in a war between two parties with considerable difference in size, power or strength. I will study these factors in my study in the context of the Afghan war since 2001.

Keywords: *asymmetric, Clausewitz, time, cost of success*

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar, volt MSc-hallgató – National University of Public Service, Faculty of International and European Studies, MSc student, e-mail: kovats.levente.s@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1457-9290

Elméleti háttér

Annak megértéséhez, hogy mi szükséges a győzelemhez, először is értelmezni kell a háborút. Carl von Clausewitz *A háborúról* című könyvében két fontos megállapítást ír le. Az első szerint „a háború tehát [...] az erőszak alkalmazása, aminek célja, hogy az ellenfelet saját akaratumk teljesítésére kényszerítsük”.² Az akarat a háború háttérében mindig politikai, mivel az elérni kívánt célt a politika határozza meg. Clausewitz megkülönböztet elvont és való életre jellemző háborút. Elvont háború esetében a győzelem úgy érhető el, hogy az ellenfelet teljesen legyőzzük, azaz „olyan helyzetbe kell juttatnunk, hogy a harcot ne tudja folytatni többé”.³ A győzelemhez szükséges tényezők közül az első kettő, amelyet Clausewitz a könyvében megemlít, a rendelkezésre álló eszközök, valamint az akaraterő nagysága. Ebből a rendelkezésre álló eszközök leírhatók meghatározhatók, azonban az akaraterő nagysága már jóval bonyolultabb.⁴ Ezek, bár a való életben is számottevők, azonban vizsgálatomat a valódi háborúkkal kapcsolatos megállapításokra hegyezném ki. Az aszimmetrikus háborúk kapcsán Clausewitz kiemeli, hogy csak azért jöhetnek létre ilyen háborúk, mert a háború mögött álló politikai cél meghatározó. Így a jelentős különbségek a rendelkezésre álló eszközök terén eltűnhetnek. Clausewitz ezt a következőképpen írja le: „Két tényező van ugyanis, amely a valóságban a béke indítékeként további ellenállásra való képtelenség helyébe léphet. Az első valószínűtlenség, a második pedig a siker túl nagy ára.”⁵ Azaz vagy ellehetetlenül a kitűzött politikai cél, vagy az ellenfélnek sikerül azt annyira nehezen elérhetővé, drágává tenni, hogy feladja eredeti célját. Az Amerikai Egyesült Államok (a továbbiakban: Egyesült Államok) és szövetségesei több mint 17 éve küzdenek Afganisztánban, annak érdekében, hogy létrehozzanak egy stabil, demokratikus államot.

Kezdeti sikerek

Az Egyesült Államok végül támadást indított 2001. október 7-én. A Tartós Szabadság Hadművelet (Operation Enduring Freedom, a továbbiakban: OEF) fő célja az volt, hogy eliminálják az al-Káida vezetőségét és erőit, példát statuálva és így üzenve a világ többi hasonló szervezetének, valamint felszámolni a terrorszervezet Afganisztánban található bázisait. A tálibokra vonatkozóan az Egyesült Államok célja a hatalmuk megdöntése, vezetőik eltávolítása, valamint az országból való kiűzésük volt. Afganisztán stabilizálásának a célja az volt, hogy azt többé terroristák ne használhassák bázisként, és onnan többet támadást ne tudjanak intézni sem az Egyesült Államok, sem szövetségesei ellen. A tálibok legyőzésében a helyi lázadó erők kiemelkedő szerepet tölthettek be, akiket az Egyesült Államok és szövetségesei különleges műveleti erőkkel, valamint a légierő és a haditengerészet precíziós eszközeivel támogatott. A legfőbb helyi szövetségesek az Északi Szövetség, valamint a Hámid Karzai által vezetett pastuk

² Carl von Clausewitz: *A háborúról*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013, 39.

³ Clausewitz (2013): i. m. 41.

⁴ Clausewitz (2013): i. m. 42.

⁵ Clausewitz (2013): i. m. 59.

voltak.⁶ A hadművelet az Egyesült Államok és Nagy-Britannia légitámadásaival vette kezdetét. Ezt megelőzően a Központi Hírszerző Ügynökség (a továbbiakban: CIA) már megkezdte az afgán ellenállókkal az egyeztetéseket a tálib kormány megbuktatásáról. Ez azért volt kifejezetten fontos, mert az Egyesült Államok nem kívánt nagyszámú katonai erőt állomásoztatni az országban, valamint Afganisztán zártságából adódóan nehézkes volt a szállítás kivitelezése is. Az Egyesült Államok már említett legnagyobb helyi szövetségese az Északi Szövetség volt, amely nem sokkal a légitámadások után sorozatban foglalta vissza a kisebb-nagyobb városokat a táliboktól. November 13-án már a fővárost, Kabult is elfoglalták, ahonnan harc nélkül menekültek el a tálibok. A tényleges győzelmet azonban Kandahar elfoglalása jelentette. A város nemcsak a tálibok központjaként működött, de spirituális jelentősége is nagy volt.⁷ Miután a talibán és al-Káida erők döntő többsége elmenekült vagy megsemmisült, 2002. március 2-án megindult az Anaconda Hadművelet (Operation Anaconda), amelynek célja az volt, hogy egyrészt lezárja az összes menekülési útvonalat Shah-i-Khot völgyben, másrészt felkutassa és semlegesítse a fennmaradó tálib és al-Káida erőket a Khost-Gardez régióban mielőtt újraszerveződnek, erőt gyűjtenek és támadásba mennek át az új afgán kormány ellen. Ez volt az utolsó nagy volumenű támadás ebben az időszakban, amelyben körülbelül 800 ezer Talibán és al-Káida tag harcolt a nyugatbarát afgán és szövetséges erők ellen. Az akció nem volt teljesen sikeres, ugyanis több kijárat is szabadon maradt, így nem sikerült bekeríteni az ellenséges erőket.⁸

Miután mindenki győzelemként értelmezte az addig történeteket, 2003. május 1-én Donald Rumsfeld bejelentette, hogy a jelentősebb harci tevékenységeknek vége Afganisztánban, és megkezdődik az ország újjáépítése.⁹ George W. Bush eltökélt volt eleinte Afganisztán stabilizálásában, amelyben szövetségesei is támogatták. A Virginiai Katonai Intézetben (Virginia Military Institute) elhangzott beszédében kihangsúlyozta, hogy tisztán katonai erővel nem érhető el a béke. Szükség van arra, hogy az Egyesült Államok segítséget nyújtson Afganisztán újjáépítésében. Beszédében kijelentette, hogy az európai Marshall-segélyhez hasonló támogatást kell nyújtani Afganisztánnak, ha valóban hosszú távú békét kívánnak elérni. Ezenfelül segítséget kell nyújtani az új afgán nemzeti biztonsági erők felépítésében és kiképzésében.¹⁰ A gyors győzelmet követően kezdetét vette a bonni Afganisztán-konferencia, amelynek célja Afganisztán jövőjének rendezése volt. Amerikai nyomásra Hámid Karzai lett az ország átmeneti vezetője addig, amíg le nem zajlanak a parlamenti választások az országban.¹¹ Az afganisztáni delegáció kérvényezte, hogy az ENSZ támogassa az átmeneti kormányzatot annak érdekében, hogy biztonságban hozhassák létre az új állami struktúrát. A kérésnek

⁶ Griff Witte: Afghanistan War 2001–2014, 2016, www.britannica.com/event/Afghanistan-War/The-Obama-surge (Letöltve: 2016. 09. 10.)

⁷ Uo.

⁸ Naylor, Sean: Security Studies Program Seminar, 2006, http://web.mit.edu/ssp/seminars/wed_archives06spring/naylor.htm (Letöltve: 2016. 09. 11.)

⁹ Rumsfeld: Major combat over in Afghanistan, CNN, 2003, <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/asiapcf/central/05/01/afghan.combat/> (Letöltve: 2016. 09. 11.)

¹⁰ James Dao: A Nation Challenged: The President; Bush Sets Role for U. S. in Afghan Rebuilding, 20, www.nytimes.com/2002/04/18/world/a-nation-challenged-the-president-bush-sets-role-for-us-in-afghan-rebuilding.html (Letöltve: 2016. 09. 11.)

¹¹ Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending The Re-Establishment of Permanent Government Institutions, UN, www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm (Letöltve: 2016. 09. 12.)

eleget téve, az ENSZ Biztonsági Tanács 1386-os határozata alapján létrehozták a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erőket (International Security and Assistance Force, a továbbiakban: ISAF). Az ISAF egy nemzetközi misszió volt, amelynek feladata Kabul és környéke biztonságának javítása volt, ezzel is támogatva az átmeneti kormány munkáját és növelve a biztonságérzetet.¹² Mindenki úgy értékelte, hogy a dolgok rendben haladnak. A teljes nemzetközi közösség figyelmébe Afganisztánra fókuszálódott, az Egyesült Államok példát statuált. Gyorsan, sikeresen, és kevés áldozattal vetett véget a tálib uralomnak, valamint az al-Káidát elűzte. Megteremtette a feltételeit, hogy Afganisztán egy stabil és fejlődő országgá válhasson. Miután az ISAF átvette az ország teljes területe feletti ellenőrzést, rendeződni látszottak a viszonyok. Egy vezetés alá kerültek a szövetséges erők, valamint az Egyesült Államok folytatta az OEF-hadműveletet. Sajnos azonban a biztonsági helyzet messze nem volt ideális. Az ISAF-erők létszáma 2006-ra már 30 ezer fő fölé emelkedett, azonban még ez is kevésnek bizonyult.¹³ Ennek az egyik oka az volt, hogy a nemzetközi erők olyan helyeken kezdték meg feladataikat, amelyeken addig alig voltak jelen, ezért kezdettől fogva nagyobb volt a tálibok támogatottsága. Ilyen területek voltak például Helmand vagy Kandahar. Emiatt komoly stratégiai váltás is bekövetkezett a misszió jellegében. Az eredeti cél a válságkezelés és a nemzetépítés volt, de ahogy a déli területek is ellenőrzés alá kerültek, hamar harci műveleteket kellett indítani a nemzetközi erőknek. A létszámnöveléshez hozzájárult, hogy a gyors győzelmet követően az afgán milíciák nem voltak motiváltak abban, hogy a tálibokra vadásszanak.¹⁴ Szükségesnek tűnt, hogy további amerikai erőkkel támogatva a nemzetközi koalíció tegye ezt meg. A másik ok az volt, hogy a lázadók száma folyamatosan gyarapodott, mivel egyre többen szöktek vissza a szomszédos Pakisztánból és máshonnan, hogy folytassák harcukat a nyugati erők ellen. Ennek következményeként növekedett a harcok száma, vele párhuzamosan pedig emelkedett a halottak száma is. 2006-ban nagyjából 4 ezer halottról írnak, amelynek a negyede civil áldozat volt.¹⁵

A NATO szerepe

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) a kezdetektől fogva komoly kihívásokkal állt szemben, aminek megoldásához konszenzusra volt szükség. Minden tagállam kijelentette, hogy elkötelezett Afganisztánnal kapcsolatban, de mindenki máshogy kívánt a küldetéshez hozzájárulni. A legtöbb állam úgy indította meg kontingenseit Afganisztánba, hogy csak felügyelet, fejlesztés és újjáépítés lesz a feladatuk, míg a harcokat az Egyesült Államok fogja vívni. Az is egyértelművé vált, hogy a „könnyű lábnyom” (light footprint)-konceptió, amely kevés szárazföldi erő

¹² ENSZ BT. 1386-os határozat, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/pdf/N0170855.pdf?OpenElement> (Letöltve: 2019. 07. 31.)

¹³ Cameron Scott: Assessing ISAF: A baseline study of NATO's role in Afghanistan, British American Security Information Council; 2007, 3.

¹⁴ Astri Suhrke: A Contradictory Mission? NATO from Stabilization to Combat in Afghanistan, *International Peacekeeping*, 15 (2008/2) 215–217.

¹⁵ Scott (2007): i. m. 4.

bevetésére és a helyi erők elsődleges alkalmazásra épült, nem hozza meg a várt eredményeket. Holott ezek jóval kisebb anyagi terhet is rónak a résztvevőkre. A légierő, amely nagyszerűen szerepelt a háború első fázisában, egyre kevésbé volt alkalmazható a védelmi feladatok terén, főleg a lehetséges polgári áldozatok miatt. Lényegében a NATO egy olyan feladattal találta magát szemben, amire nem készült fel, és amihez sem a szükséges létszámmal, sem a megfelelő anyagi háttérrel nem rendelkezett.¹⁶ A problémák megoldására ideális platformnak bizonyult a NATO rigai csúcsa, amelynek központi témája Afganisztán kezelésének kérdése volt. Egyértelműen kijelentették, hogy a két fő kitűzött cél, a biztonság és a fejlődés csak együtt, egymással párhuzamosan valósulhat meg.¹⁷ Ez a gyakorlatban azt eredményezte, hogy némileg csökkentették, az otthoni szabályozásokat az Afganisztánban szolgáló katonákra vonatkozóan. Ezzel bővítették a mandátumukat és megegyeztek, hogy vészhelyzet (in extremis) esetén minden nemzet támogatni fogja katonailag a másikat. Egy határozott stratégiai váltás azért nem volt lehetséges, mert az iraki háború következtében kialakult ellenérzések ezt nem tették lehetővé.¹⁸ Az Egyesült Államok, valamint szövetségesei és koalíciós partnerei nem kívántak nagy létszámú erőket küldeni Afganisztánba. Ennek eredményeként a tálibok folyamatosan képesek voltak visszaszivárogni és jelenlétüket fenntartani. Bár senki nem kívánta kimondani, de már 2006–2007 környékén látszott, hogy alapvetően felkelés elleni (counterinsurgency) hadjáratra lenne szükség az országban. Egyes tanulmányok azt állítják, hogy egy ilyen jellegű, sikeres művelet esetében 1000 főnyi lakosra nagyjából 20 katona jelenléte szükséges. Ez az egyes afganisztáni tartományok népessége alapján több százezer katonát jelentett volna.¹⁹

1. táblázat: Példa a Felkelés Elleni Műveletekhez szükséges erők létszámára

Tartomány	Népességbecslés
Helmand	745 000
Kandahar	886 000
Nimruz	149 000
Farah	338 000
Oruzgan	627 000
Herat	1 182 000
Ghazni	931 000
Zabol	258 000
Paktika	300 000
Khowst	415 000

¹⁶ Henrik B. Larsen: International Security Program; NATO In Afghanistan: Democratization Warfare. National Narratives, and Budgetary Austerity, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs, 2013, 4–6.

¹⁷ NATO After Riga. Prevailing in Afghanistan, Improving Capabilities. Enhancing Cooperation NATO Public Diplomacy Division. 1110. Brussels–Belgium, 2006, 1–4.

¹⁸ Henrik B. Larsen: NATO In Afghanistan: Democratization Warfare. National Narratives, And Budgetary Austerity, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs, Cambridge, 2013, 5–7.

¹⁹ Seth G. Jones: U. S. Strategy In Afghanistan; CT-324; Testimony presented before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Middle East and South Asia on April 2, 2009, 3–5.

Tartomány	Népességbecslés
Paktia	292 000
Lowgar	413 000
Wardak	726 000
Parwan	360 000
Kapisa	3 314 000
Laghman	373 000
Nurrestan	112 000
Konar	321 000
Nangarhar	1 089 000
Day Kundi	399 600
Össznépesség	13 582 600
A Felkelés Elleni Műveletekhez szükséges biztonsági erők (20 biztonsági erő 1 000 főre)	271 652 biztonsági erő

Forrás: Jones (2009): i. m. 5.; Fordította a szerző.

A táblázatból is látható, hogy csak a nevezett tartományok esetében (az országban összesen 34 tartomány van) több mint 270 ezer katonára lett volna szükség. Ha ebbe beleszámítana az Afgán Nemzeti Hadsereg és az Afgán Nemzeti Rendőrség, akkor ez a szám könnyedén meg lett volna, azonban sem kiképztségük sem eszközeik nem tették alkalmassá őket ennek a feladatnak a végrehajtására.

Az Obama-adminisztráció

A 2008-as év jelentős változásokat hozott a háború tekintetében. Barack Obama megválasztását követően a következő célokat fogalmazta meg az afganisztáni háborút illetően:

- szétbomlasztani, leszerelni és legyőzni az al-Káidát,
- elősegíteni egy alkalmasabb, hatékonyabb és megbízhatóbb afgán kormány létrejöttét,
- forrást biztosítani és végrehajtani egy hatásos civil-katonai felkelés elleni hadjárat számára.

E célok megvalósításához Obama elrendelte további 21 ezer amerikai katona Afganisztánba való küldését, valamint 2 milliárd dollár anyagi támogatást és civil szakértők odaküldését.²⁰ 2009 májusára az Afganisztánban állomásozó amerikai

²⁰ Paul D. Miller: Obama's Failed Legacy in Afghanistan, *The American Interest*, 11 (2016/5) www.the-american-interest.com/2016/02/15/obamas-failed-legacy-in-afghanistan/ (Letöltve: 2016. 10. 03.)

erők száma már elérte az 50 ezret.²¹ Az új stratégia célja a civilek védelme, járőrözés a közöttük megbúvó tálibok levadászásával, valamint a megfelelő állami működést elősegítő intézmények erősítése és a jó kormányzás feltételeinek megteremtése.²² Az új stratégia megvalósításához a létszámbővítésen kívül Obama meghozott még egy kiemelten fontos és szokatlan döntést. Leváltotta az aktuális hadszíntéri parancsnokot, David McKiernan tábornokot. Barack Obama drasztikus változásokat kívánt végrehajtani az afganisztáni hadszíntéren. McChrystal tábornok feladata az Obama által támogatott új stratégia végrehajtása volt. Miután McChrystal felmérte a helyzetet és nekilátott a katonai stratégia kialakításának, hamar megállapította, hogy a rendelkezésre álló erőkkel nem tudja elérni a kívánt célt. Obama felé jelezte, hogy amennyiben nem bocsájt rendelkezésére további egységeket, úgy az egész háború el fog veszni.²³ McChrystal tábornok augusztusi jelentésében úgy jellemezte a helyzetet, hogy három választási lehetőség van Obama elnöknek:

- bocsásson rendelkezésére további 80 ezer katonát, ezzel alacsony kockázatúvá téve a felkelés elleni hadjárat sikerességét;
- közepes kockázatúvá tehető, ha 40 ezer katonát biztosít;
- magas kockázatúvá, ha 20 ezret.²⁴

Obama készítettett egy újabb felülvizsgálatot, amelynek eredménye alátámasztotta az igényeket, ezért további létszámbővítést rendelt el. A 20 ezer fős bővítés inkább egy terrorellenes művelet végrehajtásához volt elég. Ennek az volt az előnye, hogy jóval olcsóbban és beláthatóbb időn belül lett volna végigvihető, mint a nemzetépítés. Obama sokak szerint azonban a legrosszabb döntést hozta, és a kértnél alacsonyabb létszámot megadva, megmaradt a régi stratégiánál.²⁵ A West Point katonai akadémián jelentette be, hogy további 30 ezer katonát küld Afganisztánba az ország stabilizálása érdekében. A beszéd különlegessége az volt, hogy egyben kivonulásról is beszélt,²⁶ ezért legalább két üzenete volt. Egyrészt az amerikai embereknek szólt, akik már rendkívül elleneztek a háborút. Afganisztán nem egy végeláthatatlan elköteleződés, mivel belátható időn belül ki fogják vonni az erőket. Erre a nagy létszám-emelésre azért van szükség, hogy ez minél hamarabb bekövetkezhesen. A kivonulás Obama választási kampányában is döntő fontosságú volt.²⁷ A létszámbővítés következtében az Afganisztánban állomásozó amerikai erők 2010-ben elérték a 100 ezer főt.²⁸ McChrystal áthelyezte a hangsúlyt a művelet kapcsán. Prioritás lett a lakosság

²¹ A timeline of U. S. troop levels in Afghanistan since 2001, The Associated Press, Military Times, 2016, www.militarytimes.com/story/military/2016/07/06/timeline-us-troop-levels-afghanistan-since-2001/86755782/ (Letöltve: 2016. 10. 03.)

²² Valentina Taddeo: U. S. Response to Terrorism: A Strategic Analysis of the Afghanistan Campaign, *Journal of Strategic Security*, 3 (2010/2) 27–38.

²³ Witte (2016): i. m.

²⁴ Marybeth P. Ulrich: General Stanley McChrystal Affair: A Case Study in Civil-Military Relations, 2011, 89.

²⁵ Miller (2016): i. m.

²⁶ Press release: Barack Obama. Speech at West Point, 2009, www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama-barackobamawestpointafghanistan.htm (Letöltve: 2016. 10. 07.)

²⁷ Obama orders 30 000 more US troops to Afghanistan, Press release, BBC News, 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8391628.stm> (Letöltve: 2016. 10. 07.)

²⁸ A timeline of U. S. troop levels in Afghanistan since 2001, The Associated Press, Military Times, 2016, www.militarytimes.com/story/military/2016/07/06/timeline-us-troop-levels-afghanistan-since-2001/86755782/ (Letöltve: 2016. 10. 07.)

védelme, nem pedig az ellenség felkutatása és megölése. Emellett fontos szempontként jelent meg az afgán kormány megítélésének javítása.²⁹ Sajnos azonban ez üzenet volt a tálibok számára is. Biztosította őket, hogy valóban csak idő kérdése és kivonulnak az amerikai és a szövetséges erők, ezáltal újra lehetőség nyílik az ország feletti kontroll átvételére.³⁰

A tálib stratégia

A táliboknak nem is volt szüksége semmi másra. Nagyszerűen használták ki a természet adta lehetőségeket. Ahogy katonailag veszíteni kezdtek és veszélybe kerültek, átszöktek Pakisztánba. Ott erőt gyűjtöttek, majd Afganisztánba visszatérve folytatták a harcot. A tálibok egy főleg pastu nemzetiségűekből álló, fundamentalista iszlám csoport. Egy afgán mudzsahedin frakcióból jöttek létre az 1990-es években, a CIA és a pakisztáni titkosszolgálat (Inter-Services Intelligence – ISI) támogatásával. Létrejöttükkor fő céljuk a szovjet megszálló erők kiűzése volt az országból. A talib szó pastu nyelven azt jelenti diák, ugyanis sok, Pakisztánban tanult diák csatlakozott a csoporthoz. A Talibán legjelentősebb támogatói ma is a pastu nemzetiség, amely Afganisztán délkeleti részén, valamint Pakisztán északnyugati részén található. Nem véletlen, ezeken a területeken a legjelentősebbek a tálibok által végrehajtott támadások, valamint itt vannak jelen a legnagyobb mértékben. Bár a létszámemelést követően a szövetséges erők törekedtek ezeknek a régióknak a stabilizálására, és voltak eredmények is, de az idő ellenük dolgozott.³¹ A tálibok tisztában voltak vele, hogy nem tudják legyőzni a szövetséges erőket nyílt küzdelemben, és csak a gerilla harcmodor keretein belül tudnak sikereket elérni. A cél világos volt: akkora veszteségeket okozni, hogy kénytelenek legyenek a szövetségesek kivonulni. Azáltal, hogy Obama meghatározta a kivonás időpontját, kényelmes helyzetbe hozta a Talibánt. Eddig is az idő ellen harcoltak a NATO és az Egyesült Államok katonái. A háború súlyos pénzügyi terheket rótt az államokra. A költségeket szinte lehetetlen pontosan meghatározni, hiszen rendkívül soktényezős. Csak a katonák Afganisztánban tartása majd 1000 milliárd dollárba került csak az Egyesült Államoknak.³² Eközben az amerikai nép háború iránti támogatása folyamatosan csökkent, ami belpolitikai problémát okozott az Egyesült Államokban.³³ Carl von Clausewitz azt állítja, hogy amennyiben a harc időtartamában kívánunk győzni, úgy kis célokkal kell megelégednünk, hiszen ezek kevesebb erőfeszítést tesznek szükségsszerűvé. Az aszimmetrikus háborúk esetében ez központi szerepet kap. A tálibok nem tudtak szembeszállni a nyugat elképesztő anyagi és humánerőforrás-főlényével. Ezért a Clausewitz által is a legkisebb célként

²⁹ Rathnam Indurthy: The Obama Administration's strategy in Afghanistan, *International Journal on World Peace*, 28 (2011/3) 14–15.

³⁰ Michael J. Williams: The Right War? Obama's Afghanistan Strategy, 2010, 20–21.

³¹ Gilles Dorronsoro: The Taliban's winning strategy in Afghanistan. Carnegie Endowment for International Peace, 2009, 7–9.

³² Kimberly Amadeo: The Ongoing Costs of the Afghanistan War, *The Balance*, 2019, www.thebalance.com/cost-of-afghanistan-war-timeline-economic-impact-4122493 (Letöltve: 2019. 06. 15.)

³³ Jennifer Pinto: Public's Views of Afghanistan War Have Turned Sour, CBS NEWS, 2009, www.cbsnews.com/news/publics-views-of-afghanistan-war-have-turned-sour/ (Letöltve: 2016. 11. 10.)

apostrofált, puszta ellenállást tűzték ki. Ezen passzív magatartás célja, hogy annyi ellenséges egységet semmisítsenek meg, amelynek a puszta elszenvedése arra sarkalja az ellenfelet, hogy felhagyjon eredeti szándékával.³⁴ Demokratikus országok ellen ez még jobban felhasználható, hiszen a kormánynak szükséges a közvéleményt figyelembe venni, a közvélemény pedig nehezen viseli a katonák halálát, kiváltképp egy távoli országban, egy megnyerhetetlennek tűnő háborúban.

A stratégia sikeresnek bizonyult. Az Egyesült Államok egyre inkább hajlott arra, hogy próbáljon megegyezésre jutni a tálibokkal, és vonják be őket is az afganisztáni politikába.³⁵ A tárgyalások azonban nem vezettek sikerre, és mint már láttuk napjainkban is dúlnak a harcok.

A szövetséges erők kivonása és a megbékélésre való törekvés könnyen levezethető Clausewitz gondolatai mentén. Clausewitz azt állította, hogy két tényező van, amely képes megbékélés felé terelni az eseményeket: ezek a valószínűség és a siker ára. Ez a kettő volt, amely végül kivonulásra készítette a szövetségeseket. Való igaz, hogy Clausewitz idején a siker ára inkább pénzügyi és katonai volt, hiszen a közvélemény nem tudott olyan komoly nyomást helyezni a politikai vezetésre, mint manapság. Ettől függetlenül ezen kijelentése is megállja a helyét napjainkban is. Obama kiemelt fontosságúnak tekintette ezt a háborút, mégis ő volt az, aki az óriási törekvéseket követően nagy sebességgel kezdte meg az erők kivonását.

Bár 2011-ben voltak biztató jelek, úgymint a veszteségek és az IED³⁶-támadások számának csökkenése, mégis megkezdtek az erők kivonását.³⁷ Az eredmények valószínűségének befolyásolását a szövetségesek a létszám bővítésben, valamint a stratégiaváltásban látták. A nagyobbik probléma a siker ára volt. Az afganisztáni háború 2001 óta, több mint 10 évig zajlott. A veszteségek ekkor már 3000 fő körül jártak, amelyből csak az amerikaiak majd 2000-et szenvedtek el. Igaz, hogy 2011-et követően folyamatosan csökkenő tendenciát mutattak a veszteségek, mégsem tartották ott az egységeket. Az időtartam tekintetében nem tűnik olyan nagy számnak, azonban tekintve, hogy az eredmények nem voltak megfelelő volumenűek, és nem volt érezhető közvetlen fenyegetés Afganisztánból, folyamatosan csökkent a prioritása.

Az anyagi vonzatok is óriásiak voltak. Az első eredményes évben, 2011-ben 122 milliárd dollárt költött az afganisztáni háborúra csak az Egyesült Államok, és ez csak a katonai kiadások összege. Óriási összegeket emésztett fel a majd 100 ezer fős haderő fenntartása, kiszolgálása.³⁸ A COIN-stratégia egyik fő problémája, hogy nem lehet rövid időkorlátok közé helyezni. Hosszú távú stratégia kell, amely nagy erőket igényel. Már a kivonulás idején is többen jelezték, hogy valószínűleg meg fog erősödni a tálib jelenlét, ezért is volt fontos, hogy a lehető legjobban készítsék fel az Afgán Nemzeti

³⁴ Clausewitz (2013): i. m. 61–62.

³⁵ Karen DeYoung: U. S. to launch peace talks with Taliban, *The Washington Post*, 2013, www.washingtonpost.com/world/national-security/us-to-relaunch-peace-talks-with-taliban/2013/06/18/bd8c7f38-d81e-11e2-a016-92547bf094cc_story.html (Letöltve: 2016. 11. 10.)

³⁶ Improvised Explosive Device, avagy improvizált robbanóeszköz, többnyire házi készítésűek, az afganisztáni háború során rendkívül sok fejtörést okoztak a szövetséges katonáknak.

³⁷ Coalition Military Fatalities by Year, icasualties.org (Letöltve: 2016. 11. 10.)

³⁸ U. S. war costs in Iraq and Afghanistan from 2003 to 2015 (in billion U.S. dollars), Statista, 2016, www.statista.com/statistics/271526/us-war-costs-in-iraq-and-afghanistan/ (Letöltve: 2016. 11. 10.)

Biztonsági Erőket.³⁹ Az Obama-adminisztráció nem kívánta fenntartani évi mintegy 100 milliárd dollárért a szükségesnek tűnő létszámot, ami belpolitikai szempontból érthető, ráadásul egy világgazdasági válság idején még inkább. Nem is beszélve arról, hogy folyamatosan csökkent a háború támogatottsága az Egyesült Államokban, ezért is kívánt Obama eleget tenni ígéretének. A legnagyobb hiba az erők kivonásának sebességében volt. A 2011-es évben a szövetséges erők létszáma meghaladta a 130 ezret, míg 2014 decemberére már csak 16 ezren maradtak.⁴⁰ Jelenleg az Eltökélt Támogatás művelet zajlik Afganisztánban, nagyjából 10 ezer fővel.⁴¹ A teljes kivonulás máig sem valósult meg, és belátható időn belül nem is fog bekövetkezni a NATO és az Egyesült Államok céljainak változása nélkül. Jelenleg is vannak biztonsági problémák, és zajlanak a harcok a tálibokkal szemben. Évi 45 milliárd dollárba kerül az Egyesült Államoknak a háború. Körülbelül 15 ezer katona állomásozik még Afganisztánban. Donald Trump amerikai elnök legutóbbi bejelentése szerint 5000 katonát kivonnak még idén. A tárgyalások közben zajlanak a Talibánnal, akik az ország területének körülbelül felét uralják, ami 2001 óta a legmagasabb arány.⁴²

Következtetések

Az aszimmetrikus háborúknak nincs általánosan elfogadott definíciója. A szembenálló felek közti aszimmetriát szolgáltathatja gazdasági teljesítőképességük, haderejük közti különbség, valamint akár az alkalmazott taktika is. Teljesen különböző felszerelésű és erejű felek egyértelműen a számukra kedvező taktikát kívánják rákényszeríteni az ellenfélre, ezáltal próbálva kiegyenlíteni a különbséget.⁴³ Mint látható, bár eltérések valamelyest a definíciók, az mindegyikben egyértelmű, hogy a szembenálló felek rendkívül különbözőek, ezáltal valamilyen módon a gyengébbik fél törekszik arra, hogy olyan helyzetet alakítson ki a hadszíntéren, hogy csökkentse, amennyiben lehet, megszüntesse ellenfele jelentős előnyét.

Az afganisztáni háború esetében adott volt a helyzet. A háború kezdeti szakaszában, amíg az Egyesült Államok kihasználhatta technikai fölényét, elenyésző veszteségeket szenvedtek. Ezt követően döntően megváltozott a helyzet, hiszen a NATO-csapatok számára kijelölt célokat, mint békefenntartás, civilek védelme, vagy nemzetépítés, kizárólag úgy tudták végrehajtani, hogy jelentős szárazföldi erőkkel jelen voltak. Ekkor a jelentős technikai fejlettség, a légi fölény, precíziós eszközök és pusztító rakéták háttérbe szorultak, alkalmazhatóságuk egyre inkább

³⁹ Bill Gertz: Report: Taliban Insurgency to Grow After Troop Drawdown, 2014, <http://freebeacon.com/national-security/report-taliban-insurgency-to-grow-after-troop-drawdown/> (Letöltve: 2016. 11. 10.)

⁴⁰ A timeline of U. S. troop levels in Afghanistan since 2001, The Associated Press. Military Times, 2016. www.militarytimes.com/story/military/2016/07/06/timeline-us-troop-levels-afghanistan-since-2001/86755782/ (Letöltve: 2016. 11. 11.)

⁴¹ Resolute Support Mission in Afghanistan, 2016, NATO, www.NATO.int/cps/en/NATOhq/topics_113694.htm (Letöltve: 2016. 11. 11.)

⁴² Trump plans to pull thousands of troops out of Afghanistan, *The Guardian*, 2018, www.theguardian.com/world/2018/dec/21/trump-plans-to-pull-thousands-of-troops-out-of-afghanistan-report (Letöltve: 2019. 01. 25.)

⁴³ Andrew McKillop: Strategy, Military Tactics and Weapons: Asymmetric War and the New Geopolitics, *Global Research*, 2014, www.globalresearch.ca/strategy-and-military-tactics-asymmetric-war-and-the-new-geopolitics/5366329 (Letöltve: 2018. 12. 20.)

megkérdőjeleződött a harcszintéren. Amennyiben kizárólag a hadseregek nagysága, képességei, eszközei határoznák meg a háborúk kimenetelét, úgy az aszimmetrikus háborúknak nem lenne létjogosultsága, hiszen mindig az erősebbik, jobban felszerelt és nagyobb hadsereg győzedelmeskedne, azonban ez nem igaz.⁴⁴ Az afganisztáni háború esetén nehéz megállapítani pontosan a szembenálló felek erőviszonyait. Ennek legfőbb oka, hogy a tálib harcosok egy része nem állandó jelleggel folytat harcokat, azaz akadnak szezonális harcosok is. Jelentős eltérések mutatkoznak a különböző források esetében a tálib erők létszámára vonatkozóan, azonban 20 és 35 ezer közé tehető a létszámuk.⁴⁵ Ezzel szemben a szövetséges létszám folyamatosan változó volt, 30 ezerről egészen 130 ezerig emelkedett, majd visszazuhant 13 ezerre.⁴⁶ Az afgán nemzeti biztonsági erők, amely tartalmazza az Afgán Nemzeti Hadsereget és az Afgán Nemzeti Rendőrséget is, 300 ezer körüli létszámmal rendelkezik.⁴⁷ Clausewitz is leírta, mint már olvasható volt, hogy olyankor győzedelmeskedhet a háborúban két rendkívül eltérő fél közül az esélytelennek vélt, amikor a valószínűség vagy a siker ára a gyengébbik fél számára lehetővé teszi a politikai győzelmet, azaz eléri, hogy az ellenfél feladja eredeti célját.⁴⁸ A NATO-országok a lehető legkisebb veszteségekkel kívánták ellátni feladataikat, ennek érdekében jobb védelmet kívántak biztosítani a katonáik részére, beleértve a járművek páncélszatát, miközben a költségekre is figyelni kellett. A közvélemény rendkívül nehezen emészti meg a személyi veszteségeket, azonban azt is negatívan értékeli, ha az állam jelentős forrásokat használ fel egy olyan háborúban, amelynek támogatottsága igen alacsony. Az út menti bombákkal és rajtaütéses támadásokkal kikényszerítették, hogy egyre jobban páncélozott járműveket szerezzenek be az államok, például a Magyar Honvédség is az Egyesült Államoktól szerzett be Humweeket és egyéb eszközöket, valamint a már meglévő eszközök páncélozottságát kellett fejlesztenie. Ezzel növelik a tálibok a háború költségeit a támadó fél számára, és ezáltal egyre jelentősebb lesz a siker ára.⁴⁹ A két fél közti jelentős különbség a célok esetében is világosan megmutatkozik. Míg az egyik fél totális háborút folytat, lényegében a túlélésért, fennmaradásért küzd, addig a másik fél egy relatív háborút folytat.⁵⁰ Ahogy már írtam, nem a rombolás céljával volt és van jelen a NATO Afganisztánban, sőt, rendkívül oda kell figyelnie a civilekre, különben ellene fordul a lakosság és a tálibokat fogják erősíteni, ami veszélyeztetné a kitűzött célok megvalósítását. Az elmúlt évszázadok tapasztalatainak vizsgálatából megállapítható, hogy a háborúban egyre nagyobb arányban győzedelmeskednek a gyengébbek. Érdekes azonban, hogy nem feltétlenül van szó katonai vereségről, sőt. A gyengébbek egy kvázi döntetlennel, vagy katonai szempontból vereséggel is „győzedelmeskedhetnek”, amennyiben el tudják

⁴⁴ Bakos Csaba Attila: Clausewitz „újrátöltve”, *Hadtudomány*, (2015/1–2) 99–101.

⁴⁵ Mapping Militant Organizations, The Taliban, Stanford University, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/367> (Letöltve: 2017. 04. 11.)

⁴⁶ A timeline of U. S. troop levels in Afghanistan since 2001, The Associated Press. Military Times, 2016, www.militarytimes.com/story/military/2016/07/06/timeline-us-troop-levels-afghanistan-since-2001/86755782/ (Letöltve: 2017. 04. 11.)

⁴⁷ Afghan National Security Forces, Global Security, www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/ansf.htm (Letöltve: 2017. 04. 12.)

⁴⁸ Clausewitz (2013): i. m. 59.

⁴⁹ Életet mentő gépjárművek Afganisztánban, 2010, www.honvedelem.hu/cikk/18352 (Letöltve: 2017. 04. 12.)

⁵⁰ Bakos (2015): i. m. 100–101.

érni, hogy számukra kedvező irányba változtassa meg céljait az ellenfél, így elérve a politikai győzelmet.⁵¹ Afganisztán esetében ez a jelentős létszámcsökkentésben teljesezett ki.

Felhasznált irodalom

- Afghan National Security Forces, Global Security, www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/ansf.htm (Letöltve: 2017. 04. 12.)
- Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending The Re-Establishment of Permanent Government Institutions, UN.org, www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm (Letöltve: 2016. 09. 12.)
- Amadeo, Kimberly: The Ongoing Costs of the Afghanistan War, *The Balance*, 2019, www.thebalance.com/cost-of-afghanistan-war-timeline-economic-impact-4122493 (Letöltve: 2019. 06. 15.)
- Bakos Csaba Attila: Clausewitz „újrátöltve”, *Hadtudomány*, (2015/1–2) 99–101. DOI: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.99>
- Clausewitz, Carl von: A háborúról, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
- Coalition Military Fatalities by Year, <http://icasualties.org> (Letöltve: 2016. 11. 10.)
- Dao, James: A Nation Challenged: The President; Bush Sets Role for U. S. in Afghan Rebuilding, 2002, www.nytimes.com/2002/04/18/world/a-nation-challenged-the-president-bush-sets-role-for-us-in-afghan-rebuilding.html (Letöltve: 2016. 09. 11.)
- DeYoung, Karen: U. S. to launch peace talks with Taliban, *The Washington Post*, 2013, www.washingtonpost.com/world/national-security/us-to-relaunch-peace-talks-with-taliban/2013/06/18/bd8c7f38-d81e-11e2-a016-92547bf094cc_story.html (Letöltve: 2016. 11. 10.)
- Dorronsoro, Gilles: The Taliban's winning strategy in Afghanistan, Carnegie Endowment for International Peace, 2009.
- ENSZ BT. 1386-os határozat, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/pdf/N0170855.pdf?OpenElement>
- Életet mentő gépjárművek Afganisztánban, 2010, www.honvedelem.hu/cikk/18352 (Letöltve: 2017. 04. 12.)
- Gertz, Bill: Report: Taliban Insurgency to Grow After Troop Drawdown, 2014, <http://freebeacon.com/national-security/report-taliban-insurgency-to-grow-after-troop-drawdown/> (Letöltve: 2016. 11. 10.)
- Indurthy, Rathnam: The Obama Administration's strategy in Afghanistan, *International Journal on World Peace*, 28 (2011/3)
- Jones, Seth G.: U. S. Strategy In Afghanistan; CT-324; Testimony presented before the House Foreign Affairs Committee, Subcommittee on Middle East and South Asia on April 2, 2009.
- Larsen, Henrik B.: NATO In Afghanistan: Democratization Warfare, National Narratives, And Budgetary Austerity. Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs, Cambridge, 2013.

⁵¹ Bakos (2015): i. m. 100–103.

- Mapping Militant Organizations, The Taliban, Stanford University, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/367> (Letöltve: 2017. 04. 11.)
- McKillop, Andrew: Strategy, Military Tactics and Weapons: Asymmetric War and the New Geopolitics, Global Research, 2014, www.globalresearch.ca/strategy-and-military-tactics-asymetric-war-and-the-new-geopolitics/5366329 (Letöltve: 2018. 12. 20.)
- Miller, Paul D.: Obama's Failed Legacy in Afghanistan, *The American Interest*, 11. (2016/5) www.the-american-interest.com/2016/02/15/obamas-failed-legacy-in-afghanistan/ (Letöltve: 2016. 10. 03.)
- NATO After Riga. Prevailing in Afghanistan, Improving Capabilities. Enhancing Cooperation NATO Public Diplomacy Division. 1110. Brussels – Belgium, 2006.
- Naylor, Sean: Security Studies Program Seminar, 2006, http://web.mit.edu/ssp/seminars/wed_archives06spring/naylor.htm (Letöltve: 2016. 09. 11.)
- Pinto, Jennifer: Public's Views of Afghanistan War Have Turned Sour, CBS NEWS, 2009, www.cbsnews.com/news/publics-views-of-afghanistan-war-have-turned-sour/ (Letöltve: 2016. 11. 10.)
- Resolute Support Mission in Afghanistan, 2016, NATO, www.NATO.int/cps/en/NATOHQ/topics_113694.htm (Letöltve: 2016. 11. 11.)
- Rumsfeld: Major combat over in Afghanistan, CNN, 2003, <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/asiapcf/central/05/01/afghan.combat/> (Letöltve: 2016. 09. 11.)
- Scott, Cameron: Assessing ISAF: A baseline study of NATO's role in Afghanistan, British American Security Information Council, 2007.
- U. S. war costs in Iraq and Afghanistan from 2003 to 2015 (in billion U.S. dollars), Statista, 2016, www.statista.com/statistics/271526/us-war-costs-in-iraq-and-afghanistan/ (Letöltve: 2016. 11. 10.)
- Suhrke, Astri: A Contradictory Mission? NATO from Stabilization to Combat in Afghanistan, *International Peacekeeping*, 15 (2008/2) 215–217. DOI: <https://doi.org/10.1080/13533310802041477>
- Taddeo, Valentina: U. S. Response to Terrorism: A Strategic Analysis of the Afghanistan Campaign, *Journal of Strategic Security*, 3 (2010/2) 27–38. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1944-0472.3.2.3>
- A timeline of U. S. troop levels in Afghanistan since 2001, The Associated Press, Military Times, 2016, www.militarytimes.com/story/military/2016/07/06/timeline-us-troop-levels-afghanistan-since-2001/86755782/ (Letöltve: 2017. 04. 11.)
- Trump plans to pull thousands of troops out of Afghanistan, *The Guardian*, 2018, www.theguardian.com/world/2018/dec/21/trump-plans-to-pull-thousands-of-troops-out-of-afghanistan-report (Letöltve: 2019.01.23.)
- Ulrich, Marybeth P.: General Stanley McChrystal Affair: A Case Study in Civil-Military Relations, 2011.
- Williams, Michael J.: The Right War? Obama's Afghanistan Strategy, 2010.
- Witte, Griff: Afghanistan War. 2001–2014, www.britannica.com/event/Afghanistan-War (Letöltve: 2016. 09. 10.)